

کتاب ناشنوا

مقدمه‌ای بر زبان‌شناسی زبان اشاره ایرانی و فرهنگ ناشنوا

نویسندگان:

اردوان گیتی

دکتر سارا سیاوشی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	گیتی، اردوان، ۱۳۶۵-
عنوان و نام پدیدآور	کتاب ناشنوا: مقدمه‌ای بر زبان‌شناسی زبان اشاره‌ی ایرانی و فرهنگ ناشنوا / نویسندگان اردوان گیتی، سارا سیاوشی؛ ویراستار پریسا بخشنده.
مشخصات نشر	تهران: نشر نویسه پاریسی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۲۳۵ صفحه
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۶۴۹-۳۵-۳
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
عنوان دیگر	مقدمه‌ای بر زبان‌شناسی زبان اشاره‌ی ایرانی و فرهنگ ناشنوا.
موضوع	ناشنوایان -- روش‌های ارتباطی Deaf -- Means of communication
موضوع	ناشنوایان -- ایران -- روش‌های ارتباطی Deaf-- Iran -- Means of communication
موضوع	زبان اشاره ایرانی Iranian Sign language
موضوع	زبان اشاره Sign language
شناسه افزوده	سیاوشی، سارا، ۱۳۵۷ - ، نویسنده
شناسه افزوده	بخشنده، پریسا، ۱۳۶۵ - ، ویراستار
رده بندی کنگره	HV۲۴۷۱
رده بندی دیویی	۳۷۱/۹
شماره کتابشناسی ملی	۵۹۶۵۶۲۸

نویسندگان: اردوان گیتی، سارا سیاوشی

ویراستار: پریسا بخشنده

طراح جلد، گرافیک، ناظر فنی هنری: محمد محرابی

صفحه آرای: محمد محرابی

ناشر: نشر نویسه پارسی

دفتر انتشارات: ۰۲۱-۷۷۰۵۳۲۴۶

فروشگاه: ۰۲۱-۶۶۴۶۱۰۰۷

سامانه پیام کوتاه: ۳۰۰۴۵۵۴۵۵۴۱۴۲

وبگاه: www.neveeseh.com

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۹

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۴۹-۳۵-۳

چاپ و صحافی: روز

قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

کلیه حقوق محفوظ و متعلق به «نشر نویسه پارسی» است.
تکثیر و انتشار این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، بدون مجوز قبلی و کتبی
ممنوع و مورد پیگیری قانونی قرار خواهد گرفت.

عصب‌روان‌شناسی زبان	شماره مسلسل انتشارات
۸	۱۰۳

اردوان گیتی

اردوان گیتی در یک خانواده ناشنوا در تهران به دنیا آمد و در دنیای ناشنوا بزرگ شد. کودکی‌اش را در مدرسه باغچه بان شماره ۵ گذراند. ابتدایی و راهنمایی به مدرسه باغچه بان شماره ۳ تهران رفت. پس از آن وارد هنرستان شد و در رشته کامپیوتر - نرم افزار ادامه تحصیل داد و سپس وارد دانشگاه شد. اردوان گیتی فعالیت‌های خود در زمینه آموزش و آگاهی‌رسانی در زمینه حقوق ناشنوا را از ۹ سالگی در جامعه ناشنوا و با پدر و مادر و خواهر ناشنوی خود آغاز کرده است. او مدافع حفظ و گسترش زبان اشاره طبیعی و مترجم زبان اشاره ایرانی است و در این زمینه فعالیت‌های بسیار داشته است. نتیجه پژوهش‌ها و فعالیت‌های او به زبان اشاره ایرانی و به صورت ویدئویی در رسانه‌های تصویری جامعه ناشنوا، از جمله پرواک ناشنوا منتشر شده است. وی در تلاش است که آگاهی‌رسانی و فعالیت برای احقاق حقوق زبانی- فرهنگی ناشنوایان را گسترش دهد تا جایی که فرد ناشنوی ایرانی نیز مثل یک فرد شنوا در جامعه زندگی کند بدون اینکه هویت ناشنوی خود را پنهان یا حذف کند و همچنین کودکان ناشنوا و کم شنوا بتوانند با هویت و زبان ناشنوا با افتخار در جامعه زندگی و رشد کنند. اردوان گیتی برای ادامه تحصیل و به منظور ارتقاء دانش خود در زمینه ناشنوایی وارد دانشگاه گلودت امریکا، تنها دانشگاه ناشنوایان جهان شد و دوره کارشناسی را در رشته مطالعات ناشنوا به اتمام رساند. اردوان گیتی در حال حاضر دانشجوی دکترای زبان‌شناسی -

زبان اشاره در دانشگاه گلودت است و در زمینه‌های صرف و نحو و مستند سازی زبان اشاره ایرانی تحقیق می‌کند.

سارا سیاوشی

سارا سیاوشی کار پژوهش در زبان اشاره ایرانی را در سال ۱۳۸۴ و در قالب پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود در دانشگاه علامه طباطبائی آغاز کرد. در این پایان‌نامه به معرفی جنبه‌های مختلف صرف و نحو و واج‌شناسی زبان اشاره ایرانی پرداخت و تلاش کرد جامعه زبان‌شناسی ایران را با زبان اشاره ایرانی به‌عنوان یک زبان مستقل آشنا کند. پس از آن وارد دانشگاه ریدباد^۱ هلند شد و پژوهش بر زبان اشاره ایرانی را در دوره کارشناسی ارشد زبان‌شناسی و در حوزه‌های واج‌شناسی و تحلیل گفتمان اشاره ایرانی در این دانشگاه ادامه داد. سیاوشی در سال ۱۳۹۸ موفق به اخذ دکتری از دپارتمان زبان‌شناسی دانشگاه نیومکزیکو (UNM) در آمریکا شد. او در زمینه‌های معنی‌شناسی، تحلیل گفتمان، روایت‌شناسی و مستند سازی دستور زبان اشاره ایرانی در چارچوب زبان‌شناسی شناختی مطالعه و تحقیق می‌کند.

¹ Radboud

فهرست مطالب

در باره نویسندگان	۵
فهرست مطالب	۷
پیشگفتار	۱۱

| فصل اول: فرهنگ ناشنوای ایران - ۱۵ |

۱-۱ مقدمه	۱۷
۱-۲ تجربه ناشنوایی	۱۹
۱-۳ واژگان ناشنوایی	۲۱
۱-۴ آموزش ناشنوایان	۲۴
۱-۵ آموزش عالی	۲۷
۱-۶ دیدگاه‌های رسمی رایج در مورد زبان اشاره و ناشنوایان	۲۸
۱-۷ زبان فارسی	۳۱
۱-۸ طرح تلفیقی	۳۲
۱-۹ تنوع در مهارت‌های گفتاری	۳۳
۱-۱۰ مسئله رابط و مترجم	۳۴
۱-۱۱ خانواده	۳۶
۱-۱۲ والدین ناشنوا با فرزند شنوا	۳۸
۱-۱۳ والدین شنوا با فرزندان ناشنوا	۳۹
۱-۱۴ ازدواج	۴۰
۱-۱۵ اشتغال	۴۱
۱-۱۶ تصمیم‌گیری‌های کلی	۴۱
۱-۱۷ هنجارهای رفتاری در فرهنگ اجتماعی ناشنوا	۴۲
۱-۱۷-۱ صدا زدن و ندا دادن	۴۲
۱-۱۷-۲ چشم در چشم داشتن و واکنش چهره	۴۳
۱-۱۷-۳ صداهای محیط ناشنوا	۴۴
۱-۱۷-۴ موسیقی	۴۴
۱-۱۷-۵ دستگاه تولید ارتعاش	۴۵
۱-۱۷-۶ وعده‌گاه دیدار و گفتگو	۴۵

- ۱۷-۱- ۷ علائم اشاری به جای اسم خاص..... ۴۷
- ۱۷-۱- ۸ کف زدن..... ۴۸
- ۱۷-۱- ۹ شوخی و طنز..... ۴۹
- ۱۸-۱- ۱۸ دشواری‌ها و چالش‌های زیست ناشنوا..... ۵۱
- ۱۹-۱- ۱۹ دیدگاه‌های منفی سنتی درباره ناشنوایی..... ۵۲
- ۲۰-۱- ۲۰ دیدگاه‌های منفی مدرن و علمی..... ۵۳
- ۲۱-۱- ۲۱ استفاده از تکنولوژی‌های تصویری..... ۵۴
- ۲۲-۱- ۲۲ کاشت حلزون..... ۵۵
- ۲۳-۱- ۲۳ توصیه‌هایی به پژوهشگران..... ۵۸
- ۲۴-۱- ۲۴ توصیه‌هایی به کارشناسان امور ناشنوا و خانواده‌ها..... ۶۲
- ۲۵-۱- ۲۵ جمع‌بندی و نگاه به آینده..... ۶۷
- ضمیمه ۱- ۱- بایدها و نبایدهای پژوهش در فرهنگ ناشنوا و زبان اشاره ایرانی..... ۷۴
- ضمیمه ۲- ۲- انتقاد از نگاه «شنوا-محور» به فرهنگ ناشنوا..... ۷۸

فصل دوم: زبان اشاره ایرانی - ۸۱

- ۱-۲- ۱- مقدمه..... ۸۳
- ۲-۲- ۲- ابزارها و نظام‌های ارتباطی ناشنوایان ایرانی..... ۸۴
- ۳-۲- ۳- زبان اشاره چیست؟..... ۹۶
- ۴-۲- ۴- پیدایش زبان اشاره..... ۹۷
- ۵-۲- ۵- زبان‌شناسی اشاره..... ۹۸
- ۶-۲- ۶- شباهت‌های کلی زبان‌های اشاره و گفتاری..... ۹۹
- ۷-۲- ۷- تفاوت زبان‌های اشاره و گفتاری..... ۱۰۲
- ۸-۲- ۸- تصویرگونگی در زبان اشاره..... ۱۰۴
- ۹-۲- ۹- زبان اشاره ایرانی..... ۱۰۷
- ۱۰-۲- ۱۰- ساخت زبان اشاره ایرانی..... ۱۰۸
- ۱۰-۲- ۱- فضای اشاره..... ۱۰۸
- ۱۰-۲- ۲- اندام‌های اشاره..... ۱۱۰
- ۱۰-۲- ۳- دست‌ها..... ۱۱۱
- ۱۰-۲- ۴- سر..... ۱۱۲
- ۱۰-۲- ۵- دهان و لب‌ها..... ۱۱۳

۱۱۴.....	۶-۱۰-۲ چشم.....
۱۱۵.....	۱۱-۲ ساختار اشاره‌های زبان.....
۱۱۷.....	۱۲-۲ جایگاه تولید اشاره.....
۱۱۸.....	۱۳-۲ شکل پنجه دست.....
۱۲۰.....	۱۴-۲ حرکت پنجه.....
۱۲۱.....	۱۵-۲ جهت‌گیری فضایی کف دست.....
۱۲۱.....	۱۶-۲ انواع اشاره‌های دستی بر حسب دخالت دست‌ها.....
۱۲۱.....	۱-۱۶-۲ اشارات یک‌دستی.....
۱۲۲.....	۲-۱۶-۲ اشارات دو‌دستی.....
۱۲۵.....	۳-۱۶-۲ اشارات مرکب.....
۱۲۶.....	۱۷-۲ محدودیت‌های شکل‌بندی اشارات.....
۱۲۹.....	۱۸-۲ تغییر شکل اشارات در بافت کلام.....
۱۲۹.....	۱-۱۸-۲ تبدیل شدن اشارات دو‌دستی به یک‌دستی.....
۱۳۱.....	۲-۱۸-۲ تبدیل شدن اشاره یک‌دستی به دو‌دستی.....
۱۳۳.....	۱۹-۲ همگونی واج‌ها و ترکیب مفاهیم.....
۱۳۴.....	۲۰-۲ واژگان در زبان اشاره ایرانی.....
۱۳۸.....	۲۱-۲ اسم خاص.....
۱۳۹.....	۲۲-۲ معرفه.....
۱۳۹.....	۲۳-۲ شمار.....
۱۴۳.....	۲۴-۲ ضمیر.....
۱۴۴.....	۲۵-۲ ضمیر پرسشی.....
۱۴۸.....	۲۶-۲ فعل.....
۱۴۸.....	۱-۲۶-۲ شخص.....
۱۵۱.....	۲-۲۶-۲ نمود فعل.....
۱۵۲.....	۳-۲۶-۲ زمان.....
۱۵۳.....	۴-۲۶-۲ نفی.....
۱۵۳.....	۲۷-۲ قید و صفت.....
۱۵۵.....	۲۸-۲ واژه‌سازی در زبان اشاره.....
۱۵۵.....	۱-۲۸-۲ ابداع.....
۱۵۶.....	۲-۲۸-۲ هجی دستی.....

۱۵۸وام‌گیری ۳-۲۸-۲
۱۵۹اختصار الفبایی و وام‌گیری ۴-۲۸-۲
۱۶۰ترکیب ۵-۲۸-۲
۱۶۰تکرار ۶-۲۸-۲
۱۶۰طبقه‌بند ۲۹-۲
۱۶۱دستور زبان هم‌زمانی ۳۰-۲
۱۶۲کاربرد علائم غیر دستی در دستور زبان اشاره ۲۱-۲
۱۶۳ترتیب کلمات در جمله ۳۲-۲
۱۶۵ضمیمه فصل دوم: انتقاد از استانداردسازی زبان و ابداع نظامی مصنوعی

فصل سوم: گاه‌شماری و تاریخچه جامعه ناسنوای ایران - ۱۷۱ |

آلبوم تصاویر تاریخی مربوط به جامعه ناسنوای ایران - ۱۸۷ |

۲۱۳منابع
۲۲۱واژه‌نامه
۲۳۱نمایه

انگیزه‌های متفاوت ولی همگرایی باعث شد که دست به نگارش این کتاب بزنیم. یکی از مهم‌ترین اهداف و انگیزه‌های ما از آنجا ناشی می‌شد که متوجه شدیم هیچ کتاب یا نشریه‌ای به زبان فارسی دربارهٔ زبان اشارهٔ ایرانی و فرهنگ ناشنوا در ایران وجود ندارد. در مقابل چنین فقدان آشکاری، متوجه شدیم که صدها کتاب و مقاله دربارهٔ ناشنوایان وجود دارد که رویکرد غالب در تمام آن‌ها رویکرد «پزشکی-درمانی-پیشگیری» است. به این صورت که پژوهشگران و مؤلفان ابتدا حضور انسان‌های ناشنوا در جامعه را به صورت یک امر منفی پیش فرض گرفته و سپس پژوهش‌ها و نظریه‌های خود را در باب پیشگیری از ناشنوایی، علل ناشنوایی یا درمان ناشنوایی بیان کرده‌اند.

ما، مؤلفان این کتاب که خود را جزئی از جامعهٔ ناشنوای ایران می‌دانیم در صدد برآمدم تا با رویکردی دیگر به افراد ناشنوا و پدیدهٔ ناشنوایی پردازیم و فرهنگ و زبان جامعهٔ ناشنوای ایران را تا حد امکان به جامعهٔ ایرانی معرفی کنیم. در رویکرد فرهنگی-انتقادی که در این کتاب اتخاذ شده است، ناشنوایی را یکی از تنوع‌های زیستی حیات اجتماعی انسان در نظر گرفته و حفظ این تنوع زیستی و احترام به آن را یک ارزش اجتماعی و مدنی می‌دانیم.

این کتاب اولین کتاب در حوزهٔ مطالعات ناشنوایی از منظر فرهنگی در ایران است و شاید به همین دلیل کمبودهای فراوان پژوهشی داشته باشد. مهم‌ترین نقص شاید این باشد که آمار دقیقی از جمعیت ناشنوا، به مفهوم فرهنگی آن، در ایران در دست نیست. آمارهای موجود دقیق نیستند و گاه صرفاً نگاهی جسمی-فیزیولوژیکی به موضوع داشته‌اند و نه فرهنگی-زبانی.

در مفهوم فرهنگی ناشنوایی، کسانی که مشکلات شنوایی اعم از افت شنوایی یا سنگینی گوش در سنین بالا دارند لزوماً عضو جامعهٔ فرهنگی ناشنوا نیستند؛ زیرا که لازمهٔ عضویت در این فرهنگ دانستن زبان اشاره و استفاده از این زبان به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباطی روزمره است. همچنین آشنایی با فرهنگ ناشنوا

که از همزیستی با افراد این جامعه حاصل می‌شود از ضروریات عضو بودن در جامعه ناشنواست.

از دیگر کمبودهای اطلاعاتی این است که فرهنگ و زبان گروه‌های مختلف ناشنوایان ایران در این کتاب معرفی نشده است. بیشتر اطلاعات به دست آمده در پژوهش‌های ما مربوط به جامعه ناشنوایان ایرانی مقیم شهرهای بزرگ است و اطلاعات دقیقی از ناشنوایان روستایی و عشایری، در این کتاب وجود ندارد. از وجود جوامع روستایی و عشایری ناشنوا مطمئن هستیم ولی هنوز کار پژوهشی درباره فرهنگ و زبان آن‌ها انجام نشده است و در نتیجه فقدان آن در این کتاب به چشم می‌خورد.

با همه این کاستی‌ها لازم دیدیم که در معرفی جامعه ناشنوا ایرانی بیش از این تعلل نکنیم و اولین قدم‌ها را برداریم. امید داریم که این حوزه پژوهشی در آینده گسترده‌تر و غنی‌تر شود.

در تألیف این کتاب و در زبانی که برای نگارش این کتاب برگزیدیم، تلاش کردیم دو گروه مخاطب را مدنظر قرار دهیم: گروه اول زبان‌شناسانی که این کتاب را با هدف آشنایی با مفاهیم زبان‌شناختی زبان اشاره ایرانی مطالعه می‌کنند. گروه دوم افراد غیر زبان‌شناسی که با جامعه ناشنوا در تماس هستند و برای کسب آگاهی عمیق‌تری درباره فرهنگ و زبان این جامعه به این کتاب رجوع می‌کنند؛ بنابراین تلاش کردیم از بحث‌های پیچیده نظری در حوزه زبان‌شناسی پرهیزیم و از سویی نتایج تحقیقات زبان‌شناسی را که تاکنون بر روی زبان اشاره ایرانی صورت گرفته است به‌طور خلاصه معرفی کنیم.

هدف ما این بود که کتابی تألیف کنیم که برای معلمان که در مدارس ناشنوایان تدریس می‌کنند، مترجمان زبان اشاره، دانشجویان زبان‌شناسی و خانواده‌های ناشنوایان هم‌زمان مفید باشد و اطلاعاتی برای هر کدام از این گروه‌ها در بر داشته باشد. همچنین امیدواریم که مسئولان و سیاست‌گذاران آموزشی و فرهنگی کشور که در حوزه ناشنوایی مشغول به خدمت هستند بتوانند از این کتاب بهره بگیرند.

در مسیر تحقیق و تألیف این کتاب دوستان و استادانی ما را یاری دادند که لازم است از آنها صمیمانه تشکر کنیم. دکتر خسرو گیتی، کامران رحیمی و حبیب مهدوی با پیشنهادها و نظرات مهم و مفید خود در نگارش این کتاب با ما همکاری کرده و اطلاعات خود را دربارهٔ تاریخ و فرهنگ ناشنوا در ایران، بی‌دریغ در اختیار ما قرار دادند. از ایشان سپاسگزاریم.

اردوان گیتی - سارا سیاوشی

تابستان ۱۳۹۸

فصل اول: فرهنگ ناشنوای ایران

ورود به دنیای ناشنوا برای افراد شنوا اتفاقی کمیاب، هیجان‌انگیز و پرمعناست. پرمعنایی این آشنایی تا حدی به دلیل آشنا شدن با یک فرهنگ جدید است. از این جهت مسافرت و مهاجرت به یک کشور دیگر هم تجربه مشابهی است؛ اما آشنا شدن با زیست اجتماعی و زبان و فرهنگ ناشنوا علاوه بر شباهت با دیگر تجربه‌های فرهنگی مشابه، گونه دیگری از شناخت، تجربه و زیستن در این دنیا را به ما نشان می‌دهد: درک امکان دیگری از زیست انسانی که اغلب افراد جامعه شنوا از آن بی‌اطلاع‌اند. برای آشنایی با این دنیا لازم است عینک ناشنوایی به چشم بگذاریم. به این منظور لازم است از جنبه‌های مختلف تاریخی و اجتماعی زیست ناشنوایان در ایران آگاه شویم که این دو جنبه ارتباط تنگاتنگی با جنبه زبانی دنیای ناشنوا دارند. در این فصل به‌طور خلاصه به جنبه‌های مختلف فرهنگ و جامعه ناشنوا پرداخته می‌شود.

از منظر حقوقی، رسمی و خدمات اجتماعی دولتی (خدمات آموزشی، بهداشتی، پزشکی و...) ناشنوایی در مجموعه معلولیت‌ها طبقه‌بندی شده است؛ اما تفاوت‌های تجربه انسان ناشنوا با تجربه سایر معلولیت‌ها بسیار زیاد است تا حدی که عده‌ای با این طبقه‌بندی مخالف هستند. در اینجا قصد نداریم موضعی در رد یا پذیرش این طبقه‌بندی اعلام کنیم، اما شاید لازم باشد به برخی دلایل مخالفت‌ها بپردازیم. ناشنوایی یا ناشنوا زیستن بیش از آنکه به جسم فرد ارتباط داشته باشد، به تفاوت زبانی فرد با افراد دیگر مرتبط است. از این جهت بیشتر شبیه زیست اقلیت زبانی، یا خارجی‌ها در یک جامعه است. به این صورت که مادامی که در جمع گروه اجتماعی خود هستند، هیچ مشکلی ندارند و مشکل فقط از آنجایی آغاز می‌شود که نیاز به مکالمه با افرادی دارند که زبان دیگری دارند و این افراد اکثریت جامعه را تشکیل می‌دهند.

شاهدی بر این موضوع، وجود تعدادی روستا در مناطق مختلف جهان و ایران است که در آن ناشنوایان از نظر تعداد اقلیت نیستند و بیشتر جمعیت آن جامعه را